

**การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน:
กรณีศึกษา ชุมชนบ้านชากแง้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
คัชพล จันเพชร* และพิทักษ์ ศิริวงศ์**

**The Integration of Cultural Capital into a Creative Tourist Attraction through
Participatory Process: A Case Study of Ban Chak Ngaew Community,
Banglamung District in Chonburi Province**

Katchaphon Janpetch* and Phitak Siriwong

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี

เลขที่ 1 หมู่ที่ 3 ตำบลสามพระยา อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบุรี 76120

Faculty of Management Science, Silpakorn University, Petchaburi IT Campus

No. 1, Village No. 3, Sam Phraya Sub-district, Cha-am District, Petchaburi Province 76120

*Corresponding author. E-mail address: kj.work23@gmail.com

Received: 9 March 2016; Accepted: 31 May 2016

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้กล่าวถึงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน ภายใต้ทุนทางวัฒนธรรม กล่าวคือ สิ่งที่ดีงามที่มนุษย์ในอดีตคิดค้น ทำขึ้น และสืบทอดด้วยการปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งสิ่งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ โดยการพัฒนาดังกล่าวมีความจำเป็น ต้องสร้างกระบวนการให้บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการดำเนินงาน โดยอาศัยบริบทจากทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อนำมาสู่ การพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนด้วยวิถีบูรณาการความร่วมมือ

ซึ่งในงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 10 คน เพื่อเรียนรู้ และทำความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีทฤษฎีการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรม จากการศึกษาผู้วิจัยได้สกัด ประเด็นที่ค้นพบเพื่อนำมาสร้างเป็นโมเดลและสังเคราะห์ออกมาเป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีภายใต้การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านชากแง้ว ประกอบด้วย 1. เมื่อใดที่เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่าง ชุมชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการ 2. เมื่อใดที่ชุมชนมีความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการ จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ 3. เมื่อใดที่ชุมชนเกิดการเรียนรู้และเห็นประโยชน์ต่าง ๆ ร่วมกัน จะนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนา สิ่งต่าง ๆ อย่างมีเอกภาพภายในชุมชน 4. เมื่อใดชุมชนเกิดองค์ความรู้และเห็นคุณค่าของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น จะนำไปสู่ความห่วงใยในสิ่ง เหล่านั้น และ 5. เมื่อใดที่หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการจัดการทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น จะ ทำให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวและสนใจในประโยชน์ของสิ่งเหล่านั้น

เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไปในอนาคต ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งผู้สนใจควรศึกษาการนำทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสู่ ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว หรือนำงานวิจัยชิ้นนี้เป็นกรณีศึกษาสำหรับการใช้ในการพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ณ สถานที่อื่น ๆ ที่มี ความน่าสนใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การบูรณาการทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กระบวนการมีส่วนร่วม

Abstract

This research study investigated how tourist attractions had been developed and sustained under cultural capital. This qualitative research employed in-depth interviews to learn and understand the phenomenon. Stakeholders interviewed included government agencies of tourism, municipal district and community. The methodology of grounded theory was used to analyze the data. The results were, firstly, when the partnership between community and agencies were form, it contributed to the effective management of tourist attraction. Secondly, the community's strengthened management induced support from organization both private and public sector. Thirdly, when the community had learned and shared the benefits, it led to more intense and extensive cooperation. Also when the community gains

knowledge and appreciation of cultural capital, it leads to value highly of those in the community. Finally, with supporting role of involved organizations on the knowledge and management of cultural capital, the community awareness and interest in the benefits of the local have been raised. It is recommended that future study focus on developing products of tourism from cultural capital or replicate this study in other target areas.

Keywords: Integration of Cultural Capital, Tourism Initiative, Participatory Approach

บทนำ

ประเทศไทยเป็นดินแดนที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมีสิ่งของหลายอย่างที่นาสนใจ ดังจะเห็นได้จากภูมิภาคต่างๆ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันบนรากฐานของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม และมีทุนวัฒนธรรมที่เป็นสิ่งยอมรับต่อสากลของสังคมไทย อันเป็นสิ่งที่ส่งผลให้ประชากรไทยอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นสุข เป็นต้นว่า ภูมิปัญญาแบบแผนพฤติกรรม ประเพณี โลกทัศน์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้เป็นทุน รากฐานหรือพื้นฐานการประพฤติปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความต้องการและความจำเป็นของแต่ละกลุ่มทั้งส่วนที่เหมือนกันและต่างกันในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม (Boonmee, 2003) ในปัจจุบันสิ่งต่างๆ มีการพัฒนาเป็นไปอย่างรวดเร็ว วิถีชีวิตและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงสังคมไปอย่างมากจนทำให้เกิดการละเลยสิ่งสำคัญที่เป็นมรดกสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น “ทุนทางวัฒนธรรม” ภูมิภาคต่างๆ จะมีสิ่งที่เรียกว่า ภูมิปัญญา ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้เกิดจากการลงมือทำทดลอง และเรียนรู้จากข้อผิดพลาด จนกลายเป็นความสามารถเฉพาะตน (Thongdee, 2005a) พื้นที่เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี หลายคนคงนึกถึงทะเล สายลม และแสงแดด แต่ในอีกฟากหนึ่งจะมีชุมชนเงินโบราณที่ผู้คนในชุมชนให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์สิ่งต่างๆ ให้คงสภาพเดิม ไม่ว่าจะเป็นอาคาร ที่พัก ขนบธรรมเนียมประเพณี อาหารการกิน รวมถึงวิถีชีวิตที่ยังคงความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้เหมือนเดิม ในนาม “ชุมชนเงินโบราณบ้านชากแง้ว” ซึ่งมีประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนจำนวน 1,247 คน (Huayyai Subdistrict Municipality, 2016) จากเดิมเป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตชาวจีนทั่วไป แต่ในปัจจุบันกลับกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ ที่ได้รับความนิยม โดยเฉพาะในช่วงเย็นวันเสาร์ที่มีการจัดถนนคนเดิน ซึ่งเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ผลักดันจนประสบความสำเร็จ นำมาสู่การกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ และมีความสำคัญในการสร้างรายได้แก่คนในชุมชน

สิ่งสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน คงจะเป็นขั้นตอนในการเปิดโอกาสให้บุคคลต่างๆ

เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิดตัดสินใจ และร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยเน้นการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการสร้างกระบวนการและแก้ไขปัญหา ร่วมกับการใช้วิทยาการกระบวนการจากภายนอกที่เหมาะสม โดยได้รับการสนับสนุน ติดตามประเมินผลต่างๆ อย่างใกล้ชิดระหว่างองค์การและบุคคลที่เกี่ยวข้อง (William, 1976) ทั้งหมดนี้เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องความต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลง โดยความเห็นพ้องต้องกันจะต้องมีมากจนเกิดความคิดริเริ่มโครงการเพื่อการปฏิบัติ เหตุผลของการที่จะทำให้คนมารวมกันได้ จำเป็นที่จะต้องมีการตระหนักว่า ปฏิบัติการทั้งหมดหรือการกระทำทั้งหมดที่ทำโดยกลุ่มหรือในนามกลุ่มนั้น กระทำผ่านองค์การที่มีลักษณะรูปแบบนิติบุคคล ซึ่งองค์การจะต้องเป็นเสมือนตัวนำให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลง (Rupngam, 2002) จึงเกิดการรวมกลุ่มอย่างจริงจังและจดทะเบียนในนามชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวบ้านชากแง้ว

สิ่งสำคัญในการพัฒนาชุมชนเงินโบราณบ้านชากแง้วที่จะขาดไม่ได้ คือ การสร้างสรรค์ของคนในชุมชน (Creative) ซึ่งในที่นี้หมายถึง การสร้างมูลค่าที่เกิดจากความคิดของมนุษย์ (Howkins, 2010) โดยเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ โดยเชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรม ผ่านการสั่งสมปัญญาของสังคมไทยนำเข้าสู่การสร้างกระบวนการ “คิดอย่างสร้างสรรค์” และสร้างแรงบันดาลใจจากรากวัฒนธรรมและภูมิปัญญาที่สั่งสมของชุมชน เพื่อสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและอาจขยายไปถึงการสร้างคุณค่าทางสังคมด้วย (Office of National Economic and Social Development, 2009) ในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของชุมชนนั้น เป็นสิ่งที่มีส่วนใหญ่มากจากองค์การ สภาพแวดล้อม โดยการบ่มเพาะองค์ความรู้ ทักษะ จากการเรียนรู้ ในระดับบุคคล ซึ่งบุคคลในชุมชนต่างมีสิ่งเหล่านี้อยู่ในตนเอง ขาดแต่เพียงการนำศักยภาพออกมาใช้ให้เกิดประโยชน์ประกอบกับการชี้ให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ พันธกิจ ลักษณะกลุ่ม คุณค่า และความเป็นผู้นำที่เป็นลักษณะของชุมชนเชิงนวัตกรรม ที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการสร้างสรรค์ โดยการสร้างสรรค์ควรเกิดจากตัว

บุคคลและจะเป็นสิ่งที่มีศักยภาพขับเคลื่อนความสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด (Mumford, 2012)

สิ่งที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาชุมชนบ้านชากแง้วโดยนำทุนทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีเข้ามาช่วยในการสร้างสรรค์ให้บุคคลในชุมชนเห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับจากอัตลักษณ์ท้องถิ่นของสถานที่นั้น ๆ ไม่ใช่แนวคิดใหม่ แต่กลายเป็นว่าสถานที่ใดจะมีความสามารถในการจัดการกับกระบวนการต่าง ๆ ได้ดีกว่ากัน จึงเป็นสิ่งที่ทำให้ชุมชนบ้านชากแง้วมีความโดดเด่นและแตกต่างจากสถานที่อื่น ๆ เนื่องจากบุคคลในชุมชนมีความร่วมแรงร่วมใจ ผลักดันให้เกิดสถานท่องเที่ยวแห่งใหม่และนำไปสู่การรับรู้ และเกิดมุมมองจากนักท่องเที่ยวที่มีต่อเมืองพัทยาเปลี่ยนแปลงไป สิ่งที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นถึงความสำคัญที่มาจากแนวคิดและรูปแบบในการพัฒนาชุมชนบ้านชากแง้วให้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและเป็นแลนด์มาร์คแห่งใหม่ที่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสนใจอย่างมาก จนในปัจจุบันทำให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังตลาดชุมชนจีนโบราณบ้านชากแง้วในทุกเย็นวันเสาร์เพิ่มขึ้น โดยในเดือนกุมภาพันธ์มีจำนวนถึง 3,000 คน (Designated Area of Pattaya City and Related Areas, 2016) ทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงความสำคัญและที่มาในการศึกษาครั้ง ซึ่งประโยชน์ที่ได้รับนั้นสามารถนำไปเป็นต้นแบบหรือกรณีศึกษาในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ที่มีทุนทางวัฒนธรรมด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของแต่ละชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาบริบททุนวัฒนธรรมท้องถิ่น และขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านชากแง้ว
2. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการบูรณาการ เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านชากแง้ว
3. เพื่อสร้างทฤษฎีฐานรากการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านชากแง้ว

ทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเรื่องการมีส่วนร่วม

สำนักงานคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ, สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจ และทบวง

มหาวิทยาลัย (as cited in Patanapongsa, 2003) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือร่วมกำหนดนโยบายในการพัฒนาท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากบริการ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการควบคุมประเมินผลโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการสังเคราะห์ข้อมูล โดยให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะคือ

1. การมีส่วนร่วมในลักษณะที่เป็นกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ อาทิ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผน การตัดสินใจ การระดมทรัพยากร และเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

2. การมีส่วนร่วมทางการเมือง แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ การส่งเสริมสิทธิ และพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน หรือ เปิดโอกาสให้ชุมชนสามารถพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม รวมถึงควบคุมการใช้และการกระจายทรัพยากรของชุมชนอันจะก่อให้เกิดกระบวนการ นอกจากนั้น ควรส่งเสริมโครงสร้างที่ประชาชนในชนบทสามารถแสดงออกซึ่งความสามารถของตนและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา การเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐมาเป็นการพัฒนาที่ประชาชนมีบทบาทหลักโดยการกระจายอำนาจในการวางแผนจากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค เป็นการคืนอำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง ซึ่งสามารถนำไปสู่ความยั่งยืนในระยะยาว

2. แนวคิดด้านการบูรณาการ

การบูรณาการ หมายถึง การทำให้หน่วยย่อย ๆ ทั้งหลายที่สัมพันธ์ซึ่งกันและกันเข้ามารวมทำหน้าที่ประสานกลมกลืนเป็นองค์รวมหนึ่งเดียวที่มีความครบถ้วนสมบูรณ์ ในตัวการบูรณาการนั้น การที่นำหน่วยย่อยหน่วยหนึ่งมารวมเข้าในองค์รวมที่มีหน่วยย่อยอื่นอยู่แล้วก็สามารถเป็นได้ หรือจะนำหน่วยย่อยทั้งหลายที่ต่างแยกกันอยู่มารวมเข้าด้วยกันเป็นองค์รวมก็ได้ ซึ่งเรียกว่า บูรณาการทั้งสิ้น (Wilber, 2000) แต่ข้อสำคัญจะต้องมีตัวยึดที่เป็นหลักอยู่ 3 อย่าง ซึ่งผู้วิจัยนำมาใช้ในการสังเคราะห์ด้านการบูรณาการ คือ

1. การที่มีหน่วยย่อยองค์ประกอบ ชั้น หรือระดับ ที่นำเอามาประมวลเข้าด้วยกัน อันนี้เป็นสิ่งที่จะเอามาประมวลเข้าด้วยกัน คือ ส่วนย่อย

2. หน่วยย่อยนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงอิงอาศัยซึ่งกันและกัน อันนี้อาจจะเลยไปถึงลักษณะที่ว่ายึดหยุ่นปรับตัวได้ รวมถึงมีความเคลื่อนไหวตลอดเวลาด้วย

3. เมื่อรวมเข้าด้วยกันแล้วก็จะเกิดความครบถ้วนบริบูรณ์ โดยมีความกลมกลืน เกิดภาวะได้ที่พอดี หรือสมดุลพอดีที่หรือพอดีแล้วองค์รวมนั้นก็มีชีวิตชีวา สามารถดำรงอยู่และดำเนินไปด้วยดีอันเป็นภาวะของการบูรณาการ

ทั้งสามอย่างนี้จึงเป็นตัวยืนยันที่จำเป็นตามสภาวะส่วนในทางปฏิบัติจะมีหลักและกระบวนการวิธีอย่างไร ก็ต้องพิจารณาว่ากันอีกส่วนหนึ่ง แต่สิ่งที่จะต้องเน้นก็คือว่า ความพอดีหรือสมดุล ซึ่งเป็นภาวะที่ต้องการของการบูรณาการนั้น จะแสดงลักษณะออกมาให้เห็นเป็นข้อสำคัญ คือ เมื่อเป็นองค์รวมแล้วสิ่งเหล่านั้นมีชีวิตชีวาหรือดำเนินไปด้วยดี โดยเกิดจากคุณสมบัติของมันเอง

3. แนวคิดด้านทุนวัฒนธรรม

ในความเข้าใจของคนทั่วไป ทุน อาจหมายถึง ทรัพย์สินเงินทอง บ้านเรือน หรืออาจจะเข้าใจในมิติทางเศรษฐศาสตร์ว่า ทุน คือ ปัจจัยในการผลิตสินค้าหรือบริการ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุดิบ เงินทุน ที่ดิน แรงงาน เครื่องจักร ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ทุนอาจอยู่ในรูปแบบอื่นๆ ได้อีก เช่น ทุนสังคม ทุนการเงิน ทุนมนุษย์ทุน กายภาพและทุนธรรมชาติ เป็นต้น ซึ่งทุนวัฒนธรรมเป็นรูปแบบของทุนอีกรูปแบบหนึ่ง ทุนวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าของความรู้ภูมิปัญญา และงานสร้างสรรค์ที่เกิดจากการค้นพบโดยผู้ทรงความรู้ในท้องถิ่น (Patmasiriwat, 2004) ในขณะที่ (Throsby, 2001) ได้นิยามทุนวัฒนธรรม หมายถึง สินทรัพย์ที่มีการฝังตัว (Embodies) สะสม (Stores) และให้ (Provides) คุณค่าทางวัฒนธรรมนอกเหนือจากมูลค่าทางเศรษฐกิจ ของสินทรัพย์นั้น โดยได้แบ่งทุนวัฒนธรรมเป็น 2 ประเภท คือ

1. ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ (Tangible Culture) เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ ผลิตงานทางศิลปะ ภาพเขียนรูปปั้น ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้นี้ไม่ได้ถูกจำกัดในรูปแบบเฉพาะมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังขยายขอบเขตไปถึงทุนกายภาพ หรือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อาคาร หรือสิ่งประดิษฐ์ ซึ่งทุนวัฒนธรรมรูปแบบนี้สามารถสึกหรอ ผุพังได้ถ้าไม่ได้รับการดูแลรักษา โดยสามารถวัดมูลค่าได้ในรูป

ของเงินไม่ว่าจะเป็นตัววัตถุเองหรือการบริการที่ใช้วัตถุนั้นเป็นส่วนเกี่ยวข้องกับการให้บริการ

2. ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ (Intangible Culture) เป็นทุนที่อยู่ในรูปของทรัพย์สินทางปัญญา หรืออาจเรียกว่า วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (Nonmaterial Culture) ได้แก่ ความคิด การปฏิบัติ ความเชื่อ และค่านิยมที่แบ่งปันระหว่างสมาชิกในชุมชน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง เพลง งาน วรรณกรรม นิทาน ตำนานพื้นบ้าน และดนตรี เป็นต้น ถึงแม้ว่าทุนวัฒนธรรมจะแบ่งเป็นทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ และทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ แต่ทุนวัฒนธรรมทั้งสองประเภทนี้มีความสัมพันธ์กันเนื่องจากสิ่งที่สัมผัสได้มักมีความหมายหรือคุณค่าอยู่เบื้องหลัง นอกจากนี้ ทุนวัฒนธรรมในสองรูปแบบนี้สามารถปรากฏได้ในทุกช่วงของเวลาในฐานะทุนคงคลัง (Capital Stock) ซึ่งมีมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์และคุณค่าทางวัฒนธรรม โดย (Samudavanija, 1997) ได้เรียกทุนคงคลังนี้ว่า วัฒนธรรมคงคลัง (Cultural Stock) นอกจากนี้ (Bourdieu, 1986) อธิบายว่า ทุนวัฒนธรรมอาจจะปรากฏได้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งใน 3 รูปแบบ คือ 1) เป็นสิ่งที่ฝังในตัว คนหรือจิตใจ (Embodied as state of mind/body) เช่น ความคิด ความเชื่อ 2) เป็นสิ่งที่เป็นตัวตนจับต้องได้ (Objectified) ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของสินค้าวัฒนธรรม เช่น สิ่งประดิษฐ์ทางสถาปัตยกรรม สิ่งก่อสร้าง ภาพวาด เป็นต้น และ 3) ความเป็นสถาบัน (Institutionalised) หมายถึง กติกา ความเชื่อ หรือการยอมรับที่หลายคนเห็นร่วมกัน อาทิ สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา โดยทุนวัฒนธรรมในรูปแบบที่ฝังในตัวคนหรือจิตใจเป็นรูปแบบที่สำคัญที่สุด

ขอบเขตงานวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตในการศึกษาแนวความคิด และรูปแบบการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมในพื้นที่ชุมชนบ้านซากแก้ว ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ประกอบด้วย

ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรสำหรับใช้ในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้แทนชุมชน ผู้แทนหน่วยงานท้องถิ่น และผู้แทนหน่วยงานภาครัฐด้านการท่องเที่ยว

ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่สำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ ชุมชนบ้านชากแง้ว ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาสำหรับการวิจัย โดยศึกษาแนวทางการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านชากแง้ว สำหรับเป็นต้นแบบความสำเร็จเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ซึ่งมีรายละเอียดประกอบด้วย 1. บริบททุนวัฒนธรรมท้องถิ่น และระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านชากแง้ว 2. กระบวนการบูรณาการ เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านชากแง้ว และ 3. การสร้างทฤษฎีฐานรากการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านชากแง้ว

ขอบเขตด้านเวลา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตระยะเวลาในการทำวิจัยครั้งนี้ ระหว่างเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม พ.ศ.2559

ประโยชน์ที่ได้รับ

ประโยชน์จากการวิจัยครั้งนี้ นักวิจัย ผู้นำชุมชน และผู้สนใจสามารถนำผลการวิจัยครั้งนี้ ไปใช้เป็นกรณีศึกษาเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ด้านการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีดำเนินการวิจัยตามหลักของการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีรายละเอียดการสร้างกระบวนการต่าง ๆ ประกอบด้วย

วิธีวิทยา งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม (Phenomenology) เพื่อการเรียนรู้และทำความเข้าใจ เรื่องการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านชากแง้ว ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี โดยใช้กระบวนการสร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลลำดับแรกก่อน โดยใช้วิธีการถอดข้อมูลแบบคำต่อคำ หลังจากนั้นจึงได้มีโน้ตค้นหลายอย่างและนำมาสู่การ

กำหนดสมมุติฐานชั่วคราวเพื่อใช้เป็นแนวคำถามในการถามคนต่อ ๆ ไป จนกระทั่งทฤษฎีถึงจุดอิ่มตัว กล่าวคือ ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นเพิ่มเติมในลักษณะประเด็นใหม่ ๆ ผู้วิจัยจึงหยุดเก็บข้อมูล ซึ่งจากการเก็บข้อมูลผู้วิจัยให้ความสำคัญ โดยแนวคำถามได้เน้นในสิ่งที่บุคคลได้สร้างความหมายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ตามมโนทัศน์ของตนเอง ซึ่งสามารถอธิบายถึงกระบวนการของเหตุการณ์ แนวทางกิจกรรม สิ่งที่เกิดหรือการมีปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น (Siriwong, 2004)

วิธีการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้คำนึงถึงความสำคัญของประชากรผู้ให้ข้อมูลหลัก ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ จึงได้คัดเลือกผู้มีส่วนสำคัญ และมีหน้าที่รับผิดชอบหลักในการพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยจากผลการสัมภาษณ์ทำให้การเก็บข้อมูลมาถึงจุดอิ่มตัวที่ จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ในการวิจัย ได้แก่ นายกเทศบาลตำบลห้วยใหญ่ ผู้ใหญ่บ้านชากแง้ว ประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านชากแง้ว รองประธานชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านชากแง้ว ประชาชนในชุมชนชากแง้ว จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน อพท. จำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่พัฒนาพื้นที่พิเศษ สำนักงานพื้นที่พิเศษพิทยา และเจ้าหน้าที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ซึ่งใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม ถึงมีนาคม พ.ศ.2559

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้การบันทึกข้อมูลด้วยวิธีการเขียน และการบันทึกเสียง โดยเลือกใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล คือ แนวคำถาม เครื่องบันทึกเสียง สมุด ปากกา และกล้องถ่ายภาพ

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กระบวนการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยทำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์รายละเอียดเพื่อให้ทราบถึงความถูกต้องของเนื้อหา และทราบถึงความใกล้เคียงกัน เพื่อนำไปสู่จุดอิ่มตัวของข้อมูลที่ได้รับ ซึ่งการวิเคราะห์ดังกล่าวได้นำมาตรวจสอบเช็คข้อมูลจากทั้งหมด 4 แหล่ง ได้แก่

1. จากแหล่งที่มาของข้อมูล โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ คือ หนังสือ วารสารวิชาการ และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารหน่วยงานท้องถิ่น ประชาชนที่อาศัยในชุมชนบ้านซากแก้ว และหน่วยงานของรัฐในพื้นที่
3. ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ คือ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม
4. ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับหัวข้องานวิจัย จำนวน 3 แนวคิด ซึ่งเป็นแนวคิดของผู้ที่ได้รับการยอมรับ และเป็นผู้ค้นพบแนวคิดดังกล่าวจนได้รับความนิยมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นทิศทางและพิจารณาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง กับ การบูรณาการทุนวัฒนธรรมบนฐานชุมชนบ้านซากแก้วด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ มีขั้นตอน ประกอบด้วย ผู้วิจัยได้เตรียมแนวคำถามที่มีคำถามเป็นลักษณะปลายเปิด ซึ่งแนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้นด้านความตรงตามเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้แนวคำถามมีความเที่ยงตรงในเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งหลังจากเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) ด้วยวิธีการสรุปและนำเสนอข้อมูล ที่อธิบายลักษณะของข้อมูลชุดนั้น ให้เป็นที่เข้าใจโดยสังเขป เพื่อบรรยายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยมีขั้นตอน คือ แบ่งข้อมูลเป็นหมวดหมู่ สำหรับตีความข้อมูล และอธิบายความหมายเพื่อใช้สำหรับสร้างข้อสรุปด้วยวิธีการบรรยาย

สรุปผลการศึกษา

1. บริบทของชุมชนบ้านซากแก้ว

ซากแก้ว ชื่อเดิม คือ หนองซากแก้ว ตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลห้วยใหญ่ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี ด้วยภูมิประเทศเดิมเป็นที่ลุ่ม มีลำคลองขนาดเล็กอยู่ภายในชุมชนด้านหลังโรงจั่ว ซึ่งปัจจุบันตื่นขึ้นไปตามกาลเวลา ถัดลงไปเป็นศาลเจ้าแม่ทับทิมซึ่งชาวซากแก้วให้ความเคารพนับถือ องค์เจ้าแม่ทับทิมแกะสลักจากไม้ ในอดีตชาวจีนที่จำออกมาทะเล หรือเมื่อเข้าสู่ฤดูเพาะปลูกทางการเกษตร จะนิยมมากกราบไหว้ขอพร ส่วนสถานที่ใกล้เคียงกันเป็นศาลเจ้าแม่กวนอิม ซึ่งชุมชน

บ้านซากแก้วมีประเพณีที่จัดแต่ละปีถึง 5 ครั้ง ได้แก่ 1. ประเพณีเฉลิมฉลอง จัดก่อนถึงวันตรุษจีน 30 วัน โดยจะมีการแสดงงิ้วและประมุขของ 2. งานวัดเกิดเจ้าแม่ทับทิม จัดขึ้นหลังวันตรุษจีน 12-15 วัน โดยจัดให้มีงานเฉลิมฉลองนานถึง 3 วัน 3 คืน 3. งานประเพณีไหว้พระจันทร์ 4. เทศกาลงานออกผนวชของเจ้าแม่กวนอิม จัดที่ศาลเจ้าแม่ทับทิม และ 5. งานประทับทรงเจ้าแม่ทับทิมและเทศกาลเทกระจาด ซึ่งงานที่จัดยิ่งใหญ่สุดของชาวซากแก้ว คือเทศกาลไหว้พระจันทร์ ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 ด้วยวิถีชีวิตที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนจีนโบราณแห่งนี้ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน) หรือ อพท. โดยสำนักงานพื้นที่พิเศษเมืองพัทยาและพื้นที่เชื่อมโยง ร่วมกับเทศบาลตำบลห้วยใหญ่ และชาวชุมชนบ้านซากแก้ว จัดตั้งเป็นชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านซากแก้ว เพื่อร่วมกันบูรณาการการทำงานและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่าย โดยมีวัตถุประสงค์ในการฟื้นตลาดจีนโบราณแห่งนี้ให้กลับมามีชีวิตชีวาอีกครั้ง

การจัดเป็นตลาดจีนโบราณในรูปแบบถนนคนเดิน ภายใต้แนวคิด Pattaya Old Town Walking Street นับเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่ได้รับการพัฒนาจากสิ่งต่าง ๆ ในบริบทของชุมชนที่มีจุดเด่นในการนำเสนอที่เรียกว่า ทุนวัฒนธรรม ซึ่งตลาดแห่งนี้จำหน่ายสินค้าหลากหลายรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ตัวอย่าง สินค้าประเภทของกินในชุมชนบ้านซากแก้ว มีวิธีการปรุงตามแบบสูตรโบราณ อาทิ ฮ้อยจ้อ หมูหยอง ขนมเปี๊ยะ กายจ๊ับ กระเพาะปลา ก้วยเตี่ยวปลา เป็ดไก่พะโล้ ขนมเบื้องญวน บ๊ะจ่าง ท่อหมก ปลาช่อนนา หมี่กรอบ หอยทอด และขนมกุยช่าย เป็นต้น ในด้านการเที่ยวชมตลาดสามารถเดินเท้าเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ นอกจากนั้น หากกลัวแดดร้อน ทางชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านซากแก้วได้จัดรถจีนโบราณบริการให้แก่นักท่องเที่ยวฟรี เพียงวางบัตรประชาชนเป็นมัดจำสัญญาใจ หรือใครชอบปั่นจักรยานก็มีจักรยานโบราณให้เช่าปั่นรอบตลาด หรืออยากสบายแถมได้บรรยากาศกลิ่นอายวัฒนธรรมจีนต้องนั่งรถเจ๊ก นอกจากนั้น ที่ตลาดแห่งนี้หากใครมีเสื้อผ้าสไตส์จีนก็สามารถนำมาสวมใส่เดินตลาดได้อย่างไม่เคอะเขิน เพราะในชีวิตประจำวันชาวชุมชนบ้านซากแก้วก็ใส่เสื้อผ้าลวดลาย สีและแบบจีน ทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงบรรยากาศหมู่บ้านโบราณในเมืองจีน โดยระหว่างทางมีสถานที่สำคัญลักษณะคล้ายหน้าบ้านจีนโบราณ

มีบ่อน้ำก่อกองสูงขึ้นมาเกือบเท่าเอว ซึ่งชาวชุมชนชาวกาญจนวนร่วมกันสร้างขึ้นมารับเป็นจุดถ่ายรูปของนักท่องเที่ยว

2. การพัฒนาโดยใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

2.1 ความหมายด้านทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนบ้านชาวกาญ

จากการเก็บข้อมูลกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาโดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยขอกว่าโดยสรุปการให้ความหมายของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นในชุมชนบ้านชาวกาญคือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนเป็นลักษณะจินโบราณ โดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1. อาหาร 2. ขนบธรรมเนียม ประเพณีของชาวจีน 3. สถาปัตยกรรมแนวจินโบราณ และ 4. สถานประกอบพิธีทางศาสนา ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นการสั่งสมมาจากสมัยอดีตและสร้างสรรค์ไว้จนสืบทอดมาเป็นมรดกวัฒนธรรมให้แก่ชาวชุมชนบ้านชาวกาญ และได้นำมาสู่ความงดงามของเอกลักษณ์ของชุมชนจินโบราณ

2.2 การพัฒนาโดยใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การพัฒนาทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชนบ้านชาวกาญ ซึ่งมาจากความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและชุมชน ได้ร่วมกันสร้างต้นแบบและต่อยอดผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์จากมรดกศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมในชุมชนบ้านชาวกาญ เพื่อรักษาองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่กำลังจะสูญหายให้คงอยู่ในขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้ชุมชนนำองค์ความรู้จากมรดกทางศิลปวัฒนธรรมไปใช้ในการพัฒนาต่อยอดให้มีคุณภาพหรือศักยภาพตามความเหมาะสมต่อเอกลักษณ์ของชุมชน ดังมีรายละเอียดการพัฒนาโดยใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ประกอบด้วย

2.2.1 ส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์แก่ชุมชน โดยส่งเสริมชุมชนในการสร้างผลิตภัณฑ์อันเป็นมรดกภูมิปัญญาให้ท้องถิ่นเพื่ออนุรักษ์และสืบทอดฝีมือช่างพื้นถิ่นให้คงอยู่ ได้แก่ โคมไฟจีนตั้งลั้ง

2.2.2 การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากมรดกศิลปวัฒนธรรม โดยนำมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบใหม่ เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติให้คงอยู่อย่างมีคุณค่า

2.2.3 การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรม โดยจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่บูรณาการแหล่งวัฒนธรรม มรดกศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ภาษา วรรณกรรม และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องตามเส้นทาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพัฒนาสร้างสรรค์และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มรายได้ และยังเป็นการเผยแพร่ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับชุมชนจินโบราณ

3. ขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านชาวกาญ

การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านชาวกาญในการพัฒนาไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ พบว่ามีลำดับขั้นตอนการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนากิจกรรมในชุมชน ได้แก่

3.1 การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา เพราะชุมชนถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีบทบาทและการบริหารจัดการกลไกต่างๆ ในสังคมอีกทั้งยังเป็นองค์กรลำดับต้นๆ ที่เป็นแหล่งขัดเกลา ทรัพยากรมนุษย์ให้เติบโตเป็นไปตามครรลอง ธรรมเนียมของสังคมนั้นให้ เป็นไปตามวิถีประชา เพราะฉะนั้นการที่จะนำนวัตกรรมใหม่ๆ เข้ามาในชุมชนย่อมเป็นสิ่งที่ท้าทาย สิ่งตามมาพร้อมกัน คือ ความคาดหวังกับนวัตกรรมนั้น ในทางกลับกันความไม่ไว้วางใจต่อนวัตกรรมที่ถูกนำเข้ามาก็มีไม่น้อยเช่นกัน สิ่งที่เราเริ่มเป็นลำดับแรกๆ ของหน่วยงานที่เข้าไปพัฒนา คือ การสร้างความรู้ ความเข้าใจต่อกระบวนการที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงานในชุมชนบ้านชาวกาญ

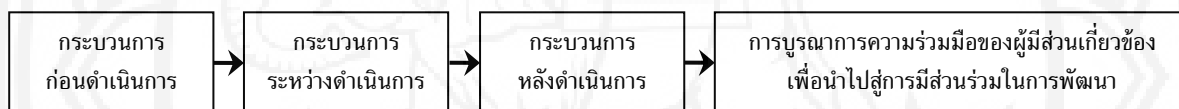
3.2 การมีส่วนร่วมในการวางแผน ในการระบุประเด็นปัญหาหรือความน่าสนใจที่โดดเด่น และมีความเชื่อมโยงกับเรื่องราวอื่น ๆ ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องถึงประโยชน์และผลกระทบต่อชุมชน เพื่อเป็นหัวข้อหลักในการเปิดตัวประเด็น ความสนใจในการมุ่งไปสู่การสื่อสาร และนำเสนอถึงเรื่องราวต่างๆ ในการขับเคลื่อนการดำเนินงานกิจกรรมการสร้างชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ดังนั้น การสร้างความรู้ความเข้าใจในการจัดทำแผนไปสู่ขั้นของการปฏิบัติ

3.3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การระดมกลุ่มเพื่อจัดเวทีประชาคมในชุมชน เพื่อหารือถึงการดำเนินงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชนให้เป็นไปตามที่ต้องการ และสามารถแก้ปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่ไปสู่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการคิด ร่วมกันแสวงหาแนวทาง และปฏิบัติ

ร่วมกันโดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักสำคัญต่อแก้ไขปัญหาของชุมชน

3.4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์สำหรับการจัดสรรผลประโยชน์ของสมาชิกในชุมชนนั้น ผู้นำชุมชนบ้านชากแก้วมีภาระตมทุนโดยมีกฎอยู่อย่างหนึ่งว่าสมาชิกในชุมชนจะต้องเข้าร่วม และจัดสรรผลประโยชน์ตามผลการดำเนินงานเป็นหลัก

3.5 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สำหรับการประเมินผลจากคณะทำงานของชุมชนร่วมกันประเมินผลการดำเนินงานโดยจะรายงานผลการดำเนินงานในที่ประชุมประจำเดือน พร้อม ๆ กับการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันจากการนำกระบวนการดังกล่าวมาใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนเกิดขึ้นในช่วงที่ชุมชนกำลังประสบกับปัญหาอย่างไรก็ดี การสร้างความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนในชุมชนต่อกระบวนการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้นจะต้องอาศัยปัจจัยหลายด้าน โดยเฉพาะการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน โดยการใช้วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนเป็นเครื่องมือไปสู่การขับเคลื่อน

รูปที่ 1 กระบวนการบูรณาการความร่วมมือเพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนบ้านชากแก้ว

4.1 กระบวนการก่อนดำเนินการ ชุมชนได้เชิญผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าร่วมเวที ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ชาวบ้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคีภาครัฐ ระดับตำบล และภาคเอกชน โดยมีการกำหนดเวลา และสถานที่ดำเนินการอย่างชัดเจน ซึ่งได้เตรียมเอกสารข้อมูลแผนการพัฒนาชุมชนบ้านชากแก้ว และเตรียมข้อมูลทั่วไประดับตำบล รวมถึงยุทธศาสตร์จังหวัด สำหรับเป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่ผู้เข้าร่วม ซึ่งจากผลการดำเนินงานดังกล่าว พบว่า ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่จะมีความคิดเห็นเป็นของตนเอง จึงทำให้วิทยากรกระบวนการจำเป็นต้องมีการละลายพฤติกรรม และชี้ให้เห็นถึงผลดีผลเสีย ที่คาดว่าจะได้รับ และมอบหมายหน้าที่แต่ละอย่างตามความเหมาะสม เพื่อให้เกิดความรู้สึกมีส่วนร่วมและเป็นเจ้าของในการดำเนินงาน

4.2 กระบวนการระหว่างดำเนินการ ผู้แทนชุมชนได้นำเสนอแผนพัฒนาชุมชนบ้านชากแก้ว ซึ่งมีรายละเอียดโดยนำข้อมูลของชุมชนบ้านชากแก้ว มาวิเคราะห์/สังเคราะห์ด้วยเทคนิค SWOT เพื่อกำหนดอัตลักษณ์ของชุมชนบ้าน

กิจกรรมอื่น ๆ ให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม ปัจจุบันชุมชนบ้านชากแก้ว มีความโดดเด่นและเข้มแข็ง ในด้านการจัดถนนคนเดินชุมชนตลาดจีนโบราณ แสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกิจกรรมสาธารณะและความเข้มแข็งด้านการอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เป็นต้น ส่งผลให้สมาชิกของชุมชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนได้อย่างมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4. กระบวนการบูรณาการความร่วมมือของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการพัฒนา

การขับเคลื่อนชุมชนบ้านชากแก้ว เพื่อให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยใหญ่ และชุมชนบ้านชากแก้ว ได้จัดเวทีบูรณาการความร่วมมือเพื่อพัฒนาชุมชนบ้านชากแก้ว ให้นำไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งการดำเนินงานแบ่งเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ชากแก้ว กำหนดตำแหน่งการพัฒนา และทิศทางการพัฒนาตามศักยภาพของชุมชนบ้านชากแก้ว หลังจากนั้นได้นำแผนพัฒนาชุมชนบ้านชากแก้วมาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ และจัดลำดับความสำคัญก่อนและหลัง โดยจัดกลุ่มแผนงานตามแหล่งงบประมาณ เป็น 3 กลุ่ม โดยกำหนดผู้รับผิดชอบและผู้ประสานงานของแต่ละกลุ่มอย่างชัดเจน ได้แก่ 1. กิจกรรมชุมชนบ้านชากแก้วที่สามารถดำเนินการเองได้หรือใช้งบประมาณของชุมชน 2. กิจกรรมที่มีความจำเป็นต้องขอความร่วมมือในการสนับสนุนงบประมาณ หรือร่วมดำเนินการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือแหล่งทุนอื่น ๆ และ 3. กิจกรรมที่ขอใช้เงินงบประมาณทั้งหมด หรือส่วนใหญ่ จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานราชการหรือภาคเอกชนต่าง ๆ ซึ่งผลที่ได้รับจากการดำเนินงานดังกล่าว จนออกมาเป็นแผนพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ส่งผลให้สามารถยกระดับการขับเคลื่อนไปอีกระดับ เพื่อนำไปเสนอของบประมาณสนับสนุนจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อไป

4.3 กระบวนการหลังดำเนินการ ชุมชนได้ร่วมกันจัดทำเอกสารรายละเอียดแผนงาน และส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน องค์การบริหารส่วนตำบลชากแง้ว และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เป็นต้น โดยมีองค์ประกอบของแผนชุมชนบ้านชากแง้ว ดังนี้ 1. รายละเอียดข้อมูลสภาพทั่วไปของชุมชนบ้านชากแง้ว 2. รายละเอียดข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในชุมชนชากแง้ว 3. รายละเอียดอัตลักษณ์ 4. ตำแหน่ง และจุดมุ่งเน้นการพัฒนาของชุมชนบ้านชากแง้ว 5. การวิเคราะห์ศักยภาพชุมชนบ้านชากแง้ว (เช่น SWOT จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรค โอกาส) และ 6. กิจกรรมที่สำคัญในการพัฒนาที่ได้จากเวทีการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาชุมชนบ้านชากแง้ว ซึ่งหลังจากนั้น ทีมปฏิบัติการขับเคลื่อนแผนชุมชนบ้านชากแง้ว ได้จัดเวทีเจรจาภาคีในการสนับสนุนกิจกรรม โดยร่วมกับองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยใหญ่ และการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ โดยใช้หลักการบูรณาการความร่วมมือ ด้านพื้นที่ ด้านภารกิจ และด้านการมีส่วนร่วม โดยจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และมีการกำหนดภารกิจว่าหน่วยงานไหนเป็นเจ้าของเรื่องอะไร ซึ่งแต่ละภารกิจมีเจ้าภาพที่ชัดเจน พร้อมทั้งมีหน่วยงานที่สนับสนุนจากการมีส่วนร่วม ทั้ง ภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน

อภิปรายผลการศึกษา

จากข้อสรุปผลการศึกษาผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การบูรณาการทุนวัฒนธรรมของชุมชนบ้านชากแง้วสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ กระบวนการสร้างให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือ โดยเน้นไปที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย องค์การบริหารส่วนตำบลห้วยใหญ่ และชุมชนบ้านชากแง้ว จากการริเริ่มด้วยการระดมความรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องผ่านเวทีประชาคมรับฟังความคิดเห็น เพื่อบูรณาการความร่วมมือพัฒนาชุมชนบ้านชากแง้ว เพื่อนำไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งสิ่งนี้เป็นจุดแข็งที่ทำให้การดำเนินงานเป็นไปในรูปแบบบูรณาการไปในทิศทางเดียวกันส่งผลให้

ประสบความสำเร็จ และสามารถพัฒนาไปสู่ความยั่งยืนได้ในอนาคต แต่สิ่งที่เป็นจุดอ่อนคือการคิดริเริ่มของผู้นำท้องถิ่นซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่จะสามารถกำหนดทิศทางการพัฒนา ซึ่งสิ่งนี้จากการเก็บข้อมูล พบว่า จากสิ่งแวดล้อมรอบข้าง เนื่องจากชุมชนบ้านชากแง้วมีความเป็นชุมชนที่อยู่ใกล้เมืองพัทยามาก ทำให้วิถีชีวิตและแนวความคิดจะไปในทางยุคใหม่ อาจจะทำให้ละเลยสิ่งที่เป็นอัตลักษณ์ดั้งเดิม ส่งผลให้ต้องมีการประชุมเพื่อหาบทสรุปในการพัฒนาอยู่หลายครั้ง จนกระทั่งสำเร็จออกมาเป็นแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าว ซึ่งผลวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวความคิดของ Chareonwongsak (2003) ได้ให้ความหมายว่า การบูรณาการก็คือ การผนวก การประสาน การเติมเต็มการเชื่อมโยง การรวมกัน ร่วมกัน เป็นต้น ทฤษฎีการบูรณาการในทางการเมืองมุ่งที่จะทำให้องค์การระหว่างประเทศเป็นเสมือนครอบครัวใหญ่ครอบครัวหนึ่ง โดยมีประเทศสมาชิกเปรียบเสมือนสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน แนวความคิดของทฤษฎีบูรณาการนี้อาจจะเทียบได้กับแนวความคิดเกอไมน์ซาฟ ของสังคมนิยม หมายถึง ลักษณะสังคมที่เน้นความสำคัญของการที่สมาชิกในสังคมมีความใกล้ชิดสนิทสนมเป็นกันเอง เน้นความเคร่งครัดในขนบธรรมเนียมประเพณีและค่านิยมของชุมชน

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านชากแง้วในการพัฒนาไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์นั้น มีลำดับขั้นตอนการในการขับเคลื่อนการพัฒนากิจกรรมในชุมชน ที่เป็นจุดแข็งคือ ความมีระเบียบวินัยในการปฏิบัติตามกฎหรือข้อสรุปตามมติที่ประชุม แต่การจะได้มาซึ่งข้อสรุปตามมติดังกล่าวได้เกิดการถกเถียงเพื่อตกผลึกให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งผลวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยที่ใช้แนวคิดของระบบเครือข่ายเพื่อการขับเคลื่อนกลุ่มต่าง ๆ เช่น Jinagool (1999) ศึกษารูปแบบการพัฒนาเครือข่ายของกลุ่มสินค้าชุมชนนครราชสีมา และขยายเครือข่ายเชื่อมโยงทั้งสี่ภาค ในประเด็นการขับเคลื่อนชุมชน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นรูปแบบขั้นตอน โดยเรียงลำดับจากการเปลี่ยนแปลงกลไกการพัฒนาโดยรัฐ มาเป็นการพัฒนาที่ประชาชน นอกจากนั้น ยังมีงานวิจัยที่เน้นการพัฒนาเครือข่ายองค์กรที่ทำงานสวัสดิการชุมชนทั้งองค์กร หน่วยงาน และที่เป็นเครือข่ายองค์กรชุมชน เช่น Ministry of Social Development and Human Security (2004) ได้ศึกษาแบบการเสริมสร้างเครือข่ายพัฒนาสังคมและสวัสดิการ โดยการกระจายอำนาจในการวางแผน จากส่วนกลางมาเป็นส่วนภูมิภาค ซึ่งมอบ

อำนาจในการพัฒนาให้แก่ประชาชนให้มีส่วนร่วมในการกำหนดอนาคตของตนเอง เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปการนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสร้างประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ชุมชนและประชาชนนั้น ต้องเป็นความร่วมมือทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่มีความสนใจสร้างผลิตภัณฑ์ให้ร่วมกันคิดร่วมกันทำอย่างจริงจัง โดยมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การธำรงรักษาไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ดั้งเดิม ดังนั้น เรื่องราวอันเป็นประวัติศาสตร์ขององค์ประกอบในผลิตภัณฑ์และแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรมจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นความรู้ทางวิชาการเพื่อความเข้าใจในมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติแล้ว ยังมีความสำคัญในการสร้างความซาบซึ้งให้ผลิตภัณฑ์แต่ละชิ้นมีคุณค่าอย่างยั่งยืนตลอดไปโดยปราศจากเงื่อนไขเรื่องกาลเวลา

ข้อสรุปเชิงทฤษฎี

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยได้สกัดประเด็นสำคัญเพื่อศึกษาปรากฏการณ์จากมุมมองและการให้ความหมายของคนจากปรากฏการณ์ โดยใช้พื้นฐานแนวคิดการบูรณาการ

(Wilber, 2000) ประกอบกับนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ที่มาสร้างโน้ตทัศน์ (concept) และหาความเชื่อมโยงจากโน้ตทัศน์ต่างๆ จนได้ข้อสรุปสำหรับอธิบาย และทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นข้อสรุปเชิงทฤษฎีการบูรณาการทุนวัฒนธรรมชุมชนบ้านชากแง้ว ดังนี้

1. เมื่อใดที่เกิดการบูรณาการความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องจะส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการจัดการ
2. เมื่อใดที่ชุมชนมีความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการ จะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ
3. เมื่อใดที่ชุมชนเกิดการเรียนรู้และเห็นประโยชน์ต่างๆ ร่วมกัน จะนำไปสู่ความร่วมมือในการพัฒนาสิ่งต่างๆ อย่างมีเอกภาพภายในชุมชน
4. เมื่อใดชุมชนเกิดองค์ความรู้และเห็นคุณค่าของทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น จะนำไปสู่ความหวงแหนในสิ่งเหล่านั้น
5. เมื่อใดที่หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้การสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับองค์ความรู้ด้านการจัดการทุนวัฒนธรรมท้องถิ่น จะทำให้ชุมชนเกิดความตื่นตัวและสนใจในประโยชน์ของสิ่งเหล่านั้น

รูปที่ 2 ข้อสรุปเชิงทฤษฎีการบูรณาการทุนวัฒนธรรมชุมชนบ้านชากแง้ว

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

จากการศึกษาการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านชากแง้ว อำเภอบางละมุง

จังหวัดชลบุรี เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไปในอนาคตผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งผู้สนใจควรศึกษาการนำทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสู่ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวหรือนางานวิจัยชิ้นนี้เป็นกรณีศึกษาสำหรับใช้ในการพัฒนา

ชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ณ สถานที่อื่น ๆ ที่มีความ
น่าสนใจ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อไปในอนาคต

References

- Boonmee, T. (2003). *Diversity of Cultural Diversity* (2nd ed.). Bangkok: A Printing Company Limited in October.
- Bourdieu, P. (1986). The form of capital. In J. G. Richardson (Ed.), *Handbook of theory and research for the sociology of education, 21 February 1986* (pp. 241-258). New York: Greenwood Press.
- Chareonwongsak, K. (2003). *Future Scenario and Desirable Feature of Thai People*. Bangkok: Office of National Education.
- Designated Area Of Pattaya City And Related Areas. (2016). *The number of tourists in Pattaya. And Related Areas Report*. Retrieved from <http://dasta.or.th/dastaarea3/th>
- Howkins, J. (2010). *Creative Ecologies: Where Thinking is a Proper Job*. (K. Vanichviroon, Trans.). Bangkok: Thailand Creative & Design Center.
- Huayyai Subdistrict Municipality. (2016). *The state and social background*. Retrieved from <http://www.huayyai.go.th>
- Jinagool. (1999). *A network of business community in Nakhon Ratchasima* [Mimneograph]. N.P.: n.p.
- Ministry of Social Development and Human Security. (2004). *The results of operations for fiscal year (2003-2004)*. Bangkok: A Prime Minister's Office.
- Mumford, M. D. (2012). *Handbook of Organizational Creativity*. United State of America: Elsevier.
- Office of National Economics and Social Development. (2009). *Planning and Economic Development National Society No. 10 (2007-2011 BC)*. Bangkok: Office of the Prime Minister.
- Patanapongsa, N. (2003). *Participation, The basic principles, techniques and case examples*. Bangkok: 598 print.
- Patmasiriwat, D. (2004). *A survey of the status of knowledge and the development of cultural capital and local knowledge to human resource development: progress report of the first study*. Phitsanulok: Faculty of Management and Information Science, Naresuan University.
- Rupngam, Y. (2002). *The participation of the Commissioner of the Bureau of the Budget to reform the bureaucracy*. (Master's thesis). National Institute of Development Administration, Bangkok.
- Samudavanija, C. (1997). *Cultural as capital*. Bangkok: p. Press.
- Siriwong, P. (2004). Grounded Theory, Research Methodology to theorize in developing countries. *Library Msk.t.*, (19) April-September 2004, 13-21.
- Thongdee, I. (2005a). As a culture. *Journal of Cultural periscope*, 1(1) April-June, 16- 29.
- Thongdee, I. (2005b). Cultural change. *Journal of Cultural periscope*, 1(2-3) July-September, 32-46.
- Throsby, C. D. (2001). *Economics and culture*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wilber, K. (2000). *A Theory of everything*. Boston, MA: Shambhala Publications.
- William, E. (1976). Electoral Participation in a Low Stimulus Election. *Rural Development*, 4(1), 111-124.